

A DÁN NYELVSTRATÉGIA

ÖSSZEÁLLÍTOTTA: BÓDI ZOLTÁN

Alapadatok

Érintett nyelvek: dán, feröeri, grönlendi

Érintett országok: Dán Királyság

A nyelv státusa az érintett országban: hivatalos nyelv a dán; a feröeri és a grönlendi az autonóm státusnak köszönhetően a dánnal egyenértékű

A beszélőközösség mérete: 5 941 388¹

A stratégiai dokumentum típusa: nyelvpolitikai dokumentum

A stratégia természete: a dán nyelv státusának leírása, a dán nyelvpolitika alapvető céljainak és intézményrendszerének bemutatása

A stratégia kiterjedése: középtávú és hosszú távú, részletezés nélkül

A stratégia időtartama: nincs klasszikus nyelvstratégia, csak a jogi, politikai intézkedések gyűjteménye, így a szabályok, intézkedések jogszabályi hatálya a meghatározó

Intézkedési területek (felsorolva): nyelvi természetű jogszabályok alkotása, nyelvi intézetek hatásköre és feladatrendszere, oktatás, tudomány, munka világa, audiovizuális környezet és média, szervezeti és intézményes háttér, bevándorlók integrálása, regionális és kisebbségi nyelvek, idegen nyelvek oktatása, finanszírozás és nyelvpolitikai projektek

Felelős intézet, kidolgozó: Kulturális Minisztérium, Dán Nyelvi Bizottság, Dán Nyelvi és Irodalmi Társaság, Dán Jelnyelvi Testületet

„Nyelvstratégiai mátrix”: A dán nyelv státusa stabil, kidolgozottsága és feldolgozottsága magas szintű, folyamatos vizsgálatára, megfigyelésére, szótározására

1 Statistics Denmark. <https://www.dst.dk/en/Statistik/emner/befolkning-og-valg/befolkning-og-befolkningsfremskrivning> (letöltés időpontja: 2023. 09. 12.).

hosszú távú programok vannak. Legnagyobb veszélyeztetettség az, hogy a természettudományos publikációk 100 százaléka angol nyelvű, és általában a nemzeti tudományosság publikációs nyelve az angol. A felsőoktatásban főként a mesterszakok képzési nyelve angol egyre több területen. Ugyanakkor már az általános iskola első osztályától kötelező az angol nyelv tanulása, és az 5. osztálytól kezdve egy második idegen nyelv is kötelező.

A feröeri és a grönlandi nyelveknek a dánnal azonos státust biztosít az autonómia rendelkezés.

A dán nyelv státusának megőrzését szolgálhatja az egyre jelentősebb számú skandináv, európai és főként az Európai Unión kívüli bevándorlók nyelvi integrációja

I. A nyelv története, jelenkori állapota

A Dán Királyság kis észak-európai, skandináv ország, amely magába foglal két autonóm területet: Grönlandot és a Feröer-szigeteket. Dánia a világ egyik legrégebbi királysága, jelenlegi jogállása alkotmányos királyság és parlamentáris demokrácia, amely 1849. június 5. óta áll fenn.

A hódításokat folytató dánokat Kékfogú Harald király 965-ben egyesítette és térítette át a keresztény hitre.

A porosz–osztrák–dán háborút követően, 1864-ben Dánia elvesztette Schleswig-Holsteint, ezt a területet Poroszországhoz csatolták. Ezután Dánia függetlenné vált, és az első világháború után Schleswig-Holstein északi része, Észak-Schleswig (Sønderjylland) egy népszavazást követően, 1920-ban újra a Dán Királyság részévé vált. A második világháborúban az ország német megszállás alá került, majd Izland függetlennek nyilvánította magát, és a Feröer-szigetek 1948-ban széles körű autonómiát kapott.²

Dánia lakossága a Statistics Denmark adatai szerint 2025 februárjában 5 995 464 fő, a számadat folyamatosan enyhe emelkedést mutat.

2 *The History of Denmark*. <https://denmark.dk/people-and-culture/history> (letöltés időpontja: 2023. 09. 12.).

Az előrejelzés az össznépességszám folyamatos növekedését prognosztizálja, a 2025 végére 5 984 461 főre becsült értéket már februárban túllépte a populáció gyarapodása, de 2070-re már 6 218 396 fős lakosságra számítanak.³

	2023	2030	2040	2050	2060	2070
Dániai származásúak	5 021 755	5 040 240	5 074 112	5 057 054	5 053 221	5 135 053
Nyugat-európai származású bevándorlók	292 615	329 673	366 573	396 511	420 873	438 669
Nem nyugat-európai bevándorlók	405 365	398 375	411 879	415 927	408 335	393 464
Nyugat-európai bevándorlók leszármazottai	38 827	60 799	97 788	137 963	181 333	226 746
Nem nyugat-európai bevándorlók leszármazottai	174 091	208 509	256 113	301 574	342 929	378 959

1. táblázat⁴, Dánia népességére vonatkozó előrejelzés

Nyelvstratégiailag fontos következménye lehet annak, hogy az 1. táblázatban látható előrejelzés szerint Dánia az elkövetkezendő évtizedekben jelentős népességnövekedésre számít nyugat-európai és más területekről érkező bevándorlókból, ez pedig felveti a dán nyelv idegen nyelvként való tanításának, valamint a kétnyelvűség kezelésének nyelvstratégiai feladatát.

A dán nyelv Dánia hivatalos nyelve, és szintén ez az anyanyelve annak a kb. 50 000 dán nemzetiségű német állampolgárnak, akik a németországi Schleswig-Holstein tartomány Dániával szomszédos határa környékén élnek, valamint azoknak a dánoknak, akik emigráltak Amerikába és Ausztráliába, és

³ Statistics Denmark. <https://www.dst.dk/en/Statistik/emner/befolkning-og-valg/befolkning-og-befolkningsfremskrivning> (letöltés időpontja: 2025. 04. 09).

⁴ Statistics Denmark. <https://www.dst.dk/en/Statistik/emner/befolkning-og-valg/befolkning-og-befolkningsfremskrivning> (letöltés időpontja: 2025. 04. 09.).

– bizonyos mértékig – megőrizték anyanyelvüket. A dán nyelvet Dánián kívül a Feröer-szigeteken, Grönlandon és Izlandon is tanítják az iskolákban.

A dán nyelv az északi germán nyelvek keleti skandináv ágába tartozik. 1000 körül kezdett elszakadni a többi skandináv nyelvtől, ám velük továbbra is szoros rokonságban van, a norvég áll hozzá a legközelebb, amelyet – különösen a bokmål írásban – dán nyelvismerettel is meg lehet érteni. A legrégebbi óészaki nyelvi adatok a 250 és 800 között keletkezett rúnafeliratokon találhatók, az első dán nyelvű kézirat 13. századi. Az első nyomtatott dán szövegek a királyi kancellária dialektusoktól mentes változatát követték, amely az 1350 és 1550 közötti nyelvállapotot tükrözte. A normatív változat az írott nyelvváltozat hatására alakult ki.

Az óskandináv nyelvek közül a dán nyelv ment át a legnagyobb változáson. A középkortól kezdve sok kifejezést és grammatikai végződéseket is átvett az alnémetből főként a Hanza-szövetséggel való kereskedelem során. A 18. században enyhe purista reformnak köszönhetően az idők során átvett francia és egyéb idegen kifejezéseket lecserélték dán megfelelőikkal.

Az 1948-as helyesírási reform eltörölte a névszók nagybetűs kezdését, és bevezették az å betűt a hosszú [a:] hang jelölésére, ennek köszönhetően a helyesírása hasonló lett a norvég és a svéd nyelvéhez.

A legtöbb dán második nyelvként beszéli az angolt, de az ország változatos etnikai összetétele miatt számos egyéb nyelv is előfordul második nyelvként (pl. a török, az arab, a német és egyéb kisebbségi nyelvek).⁵

Dánia politikai jelenőségét tanúsítják a norvég, a svéd és az izlandi nyelvben felfedezhető dán hatások.⁶

5 Britannica, T. Editors of Encyclopaedia: *Danish language*. Encyclopaedia Britannica. <https://www.britannica.com/topic/Danish-language> (letöltés időpontja: 2023. 09. 12.).

6 Anderson, S. Victor – Anderson, Robert T. – Folke, Hans – Linton, Michael I.A. – Nokkentved, Christian: *Denmark*. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/place/Denmark> (letöltés időpontja: 2023. 09. 12.).

II. Jogi, közigazgatási alapok, előzmények

A dán nyelv Dánia hivatalos nyelve, és az Európai Unió egyik hivatalos nyelve az ország 1973-as csatlakozása óta. A Feröer-szigeteken és Grönlandon az autonómiatörvény hivatalos egyenjogúságot biztosít a dán mellett a feröeri és a grönlandi nyelveknek, ám a dán kötelező tantárgy az iskolákban. Izlandon az 1990-es évek végétől része az iskolai tantervnek a dán. A Dél-Jutlandban élő 20 ezer német-dán körülbelül harmada beszél németül.

A dán nyelvstratégia és nyelvpolitika legfőbb szerve a Dán Nyelvi Bizottság (Dansk Sprognævn), amelyet 1955-ben alapítottak meg. Ez egy kutatóközpont, amely a Koppenhágai Egyetemhez van csatolva, és a Kulturális Minisztérium fennhatósága alá tartozik. Háromirányú a célrendszere: neologizmusok alkotásával modernizálni a nyelvet, új szabályszerűségek meghatározása és a nyelvhasználoktól érkező kérdések megválaszolása.

A Dán Nyelvi Bizottság működése az alábbi törvényeken alapul:

- Országgyűlési határozat a helyesírásról.⁷
- A Nyelvi Tanácsról szóló törvény.⁸
- A Kulturális Minisztérium 2009. 03. 09-i 178. számú rendelete a Dán Nyelvi Tanács tevékenységéről és szervezeti rendjéről.⁹

A dán nyelvvel foglalkozó intézményrendszernek a középpontjában álló Dán Nyelvi Bizottság együttműködik a Dán Nyelvi és Irodalmi Társasággal. 2014-ben alkották a jelnyelvekre vonatkozó törvényi rendelkezést, amelyben megalapították a Dán Jelnyelvi Testületet a Dán Nyelvi Bizottság Égisze alatt.

⁷ *The Act of Parliament for orthography (Act no. 332 of 14.5.1997 on Danish orthography)* <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=84769> (letöltés időpontja: 2023. 09. 12.).

⁸ *The Language Council law (Consolidation Act no. 217 of 13.2.2015 on The Danish Language Council)* <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=167989> (letöltés időpontja: 2023. 09. 12.).

⁹ *The Ministry of Culture's Executive Order no. 178 of 9.3.2009 on the Danish Language Council's activities and structure* <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=123673> (letöltés időpontja: 2023. 09. 12.).

A Dán Jelnyelvi Testület feladatai közé tartozik a dán jelnyelvre vonatkozó alapelvek és irányelvek kidolgozása, valamint a dán jelnyelvről szóló információk és tanácsadás biztosítása.

Mivel a dán nyelv használatára vonatkozó rendelkezések kifejezetten tanácsadó jellegűek és nem korlátozók, távol áll tőlük a rendszerszerű alkalmazás kötelezettségének előírása.

A dán nyelv kötelező tantárgy az iskolában, és a demokratikus intézményrendszer alkalmazásának, illetve a dán társadalomba való integrálódás alapfeltételének tekintik a dán nyelv ismeretét. A 2006. március 18-i törvény rögzíti a bevándorlók nyelvi integrációjának körülményeit. A tartózkodási engedéllyel és személyi azonosító számmal rendelkező bevándorlók hároméves dán nyelvi képzésben vehetnek részt. A bevándorlóknak ugyan nem kötelező dánul tanulniuk, de az állampolgárság vagy a tartós letelepedés státusának megszerzéséhez dán nyelvvizsgát kell tenni. A bevándorlók gyermekeinek az iskolában a dán nyelvet idegen nyelvként kell tanulniuk.

A közszolgálati rádióról és televízióról szóló 2002. december 17-i törvény biztosítja, hogy a „műsoroknak elérhetővé kell tenniük a társadalom számára az információkat és a fontos társadalmi vitatémákat. Ebben a dán nyelvre és kultúrára kell támaszkodni. [...] A műsorok szignifikáns részének dán nyelvűnek kell lenniük vagy a dán közönség számára kell tervezni őket.”

A közigazgatás és a dán közszolgálati televízió (DR) között létrejött szerződés kinyilvánítja, hogy a DR-nek hozzá kell járulnia a dán nyelv megőrzéséhez és fejlesztéséhez, és a nézőkkel, hallgatókkal, befogadókkal világos és közérthető dán nyelven kell kommunikálnia.

A tudomány és az oktatás nyelve Dániában a dán, és egyre több felsőoktatási képzés, főként mesterképzés zajlik angolul. A Koppenhágai Egyetem belső nyelvstratégiája a 2013–2018 közötti időszakra dolgozta ki a programját, amelynek az volt a célja, hogy az egyetemen a dánon kívül minél több nyelvet (angolt, németet, franciát, spanyolt és arabot) lehessen tanulni, valamint erősítsék a dán mint idegen nyelv tanulási lehetőségét az egyre növekvő számú

nem dán anyanyelvű hallgatók számára.¹⁰ A természettudományos publikációk teljes egésze, a humán és a társadalomtudományi közlemények túlnyomó többsége is angolul születik meg. A skandináv államok (Dánia, Finnország, Izland, Norvégia és Svédország) regionális szervezete az Északi Miniszterek Tanácsa (Nordic Council of Ministers), amely 2018-ban alkotta meg a skandináv egyetemekre vonatkozó nyelvstratégiai ajánlását.¹¹ A Koppenhágai Egyetem belső nyelvstratégiája az Északi Miniszterek Tanácsa ajánlásait ültette át a gyakorlatba. A közoktatásban kifejezetten nagy hangsúlyt helyeznek az angol és egy második idegen nyelv tanítására.

III. A stratégia célja

A Dán Nyelvi Biztosság 2003-ban négy pontban jelölte ki a dán nyelvpolitika alapelveit:

- a dán a tudományok és a felsőoktatás nyelve;
- a helyes dán nyelv a közigazgatás munkanyelve;
- a dán nyelvű oktatást minden szinten meg kell erősíteni;
- az idegen nyelvű oktatást meg kell erősíteni.

A Dán Nyelvi Bizottság a működését három területre koncentrálja:

- neologizmusok alkotásával modernizálni a nyelvet;
- új szabályok felállítása (amelyeket a Hivatalos Dán Szótárban publikálnak);
- a nyelvhasználóktól érkező kérdések megválaszolása.

A dán nyelvpolitika célrendszerében és megvalósításában érezhető hangsúly helyeződik a dán mellett az angol minél szélesebb körű használatának

10 *Om sprogstrategisk satsning*. Københavns Universitet, Center for Internationalisering og Parallelsproglighed <https://cip.ku.dk/projekter-og-samarbejdsaftaler/sprogstrategisk-satsning/om-projektet/> (letöltés időpontja: 2023. 09. 12.).

11 Frans Gregersen et al.: *More parallel, please! Best practice of parallel language use at Nordic Universities: 11 recommendations*. Nordic Council of Ministers, Denmark, 2018. <https://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1203291/FULLTEXT01.pdf> (letöltés időpontja: 2023. 09. 12.).

előmozdítására. A közoktatásban már az első osztálytól kezdve kötelező az angol mint idegen nyelv oktatása, tanulása, majd később a használata is. Emellett a tudományos publikációk is túlnyomórészt angol nyelvűek. Azt is ki kell emelni, hogy a Dán Nyelvi Bizottság koordinálásával folyamatosan vizsgálják a dán nyelvet, az új szavakból, kifejezésekből adatbázist, szótárakat szerkesztenek.

IV. Szerkezeti felépítés

A dán nyelvstratégia szerkezeti felépítését közvetett módon lehet rekonstruálni a Nemzeti Nyelvi Intézetek Európai Föderációja (European Federation of National Institutions for Language – EFNIL) számára készített nyelvpolitikai jelentésből.¹²

1. Jogi keret (a felelős szerv, a Dán Nyelvi Tanács feladatrendszerének összefoglalása, a dán és az angol nyelv oktatásának szabályozása, a tudomány, a munka és az audiovizuális kultúra főbb nyelvi folyamatainak összefoglalása).
2. A nyelvi törvényhozás fejlesztéséért, alkalmazásáért és ellenőrzéséért felelős szervezet.
3. A bevándorlók integrálásával foglalkozó jogi rendelkezések, és a számukra igénybe vehető nyelvi képzésekről szóló társadalmi rendelkezések.
4. A regionális vagy kisebbségi nyelvekre vonatkozó fő rendelkezések.
5. A nemzetiségi, regionális és kisebbségi nyelvek ösztönzésére tervezett pénzügyi támogató mechanizmusok.
6. Az idegen nyelvek tanítása az oktatási rendszerben.
7. A hatóságok által tervezett jövőbeli nyelvpolitikai projektek.

12 *Denmark*. European Federation of National Institutions for Language. Projects. Language Legislation Europe. <http://www.efnil.org/projects/1le/denmark/denmark> (letöltés időpontja: 2023. 09. 12.).

V. Intézkedési területek [VII. Feladat- és hatáskörök]

1. Hivatalos nyelv, státus, autonómiák

A dokumentum leszögezi, hogy a Dán Királyság hivatalos nyelve a dán, amely egyben az Európai Unió egyik hivatalos nyelve is. Emellett azt is kijelenti, hogy a Feröer-szigeteken és Grönlandon az autonómatörvény hivatalos egyenjogúságot biztosít a dán mellett a feröeri és a grönlandi nyelveknek. A dán használatos továbbra is a skandináv országok közötti kommunikáció elősegítésére.

2. Oktatás

A dán kötelező tantárgy a közoktatásban, a dokumentum szerint ugyanis a dán nyelv ismerete a záloga annak, hogy az állampolgárok részt tudjanak venni a demokratikus folyamatokban, és be tudjanak illeszkedni a dán demokratikus intézményrendszerbe.

A bevándorlók gyermekeinek a dán nyelvet idegen nyelvként kell tanítani az általános és a középiskolában 1993 óta. A tartózkodási engedéllyel és személyi azonosító számmal rendelkező bevándorlók hároméves dán nyelvi képzésben vehetnek részt. A bevándorlóknak ugyan nem kötelező dánt tanulniuk, de az állandó letelepedési engedély vagy a dán állampolgárság megszerzéséhez dán nyelvvizsgát kell tenniük.

A széles körű autonómiát élvező Feröer-szigeteken és Grönlandon is kötelező tantárgy az iskolákban a dán nyelv. Izlandon az 1990-es évek végétől része az iskolai tantervnek a dán nyelv.

A felsőoktatásban egyre nagyobb teret nyer az angol nyelv. A mesterkurzusok több mint 50 százalékát angolul oktatják. A természettudományokban ez az arány közelít a 100 százalékhoz. A bachelor szinten az oktatás során a magyarázat, az értelmezés nyelve még mindig a dán.

Az idegen nyelvek tanítására nagy hangsúlyt helyeznek, mert már az alsó-fokú általános iskolától kezdve kötelező az angol, majd a felsőbb osztályokban egy második idegen nyelv tanulása is.

Intézkedések:

- A dán nyelv kötelező tantárgy az iskolákban.
- A bevándorlók gyermekei a dán nyelvet idegen nyelvként tanulhatják az iskolákban.
- A bevándorlók hároméves nyelvtanfolyamon vehetnek részt, bár dánul nem kötelező tanulniuk, de a tartós letelepedési engedélyhez és az állampolgárság megszerzéséhez dán nyelvvizsgát kell tenniük.
- Az idegennyelv-oktatás rendszere:

Általános iskola (6-tól 16 éves életkorig)

L1 (első idegen nyelv): Az angol nyelv kötelező a 3. osztálytól kezdve (2014-től az 1. osztálytól kezdve).

L2 (második idegen nyelv): A második idegen nyelvet (általában a németet vagy a franciát) az 5. osztálytól kezdve tanítják.

Középiskola (16-tól 19 éves korig)

L1: Az angol nyelv kötelező marad.

L2: Kötelező a tanulóknak a második idegen nyelvet bizonyos tantárgyakkal kombinálva tanulni (német/francia/spanyol/olasz/orosz/kínai).

L3/L4 (3. vagy 4. idegen nyelv): A harmadik vagy negyedik idegen nyelv a tagozattól függően választható (német/francia/spanyol/olasz/orosz/kínai).

3. Tudomány

A tudomány területén az angol nyelv dominál: csaknem az összes tudományos cikket angolul írják. A bölcsészettudományok és a társadalomtudományok területén van még néhány olyan produktum, amelyet dánul publikálnak. Ugyanakkor a Dán Nyelvi Bizottság nyelvpolitikai alapelvei közé tartozik annak elismerése, hogy a dán nyelv a tudomány és a felsőoktatás nyelve, valamint a Dán Nyelvi Bizottság feladatai közé tartozik a dán nyelvi neologizmusok adatolása

és a terminológiai szervezetekkel való együttműködés a dán szakkifejezések fejlesztésére.

Kutatási projektek:

- Skandináv projekt: a skandináv nyelvek kölcsönös megértésének vizsgálata. A projekt azt kívánja felderíteni, hogy a közép-skandináv nyelvek beszélői miért értik meg egymást kevésbé, mint korábban.
- Skandináv nyelvi monitor. Az EFNIL (Nemzeti Nyelvi Intézetek Európai Föderációja) *Európai nyelvi monitor* című alprojektjében való részvétel.
- A dán írás. Az iskolákban, az új médiában és a közintézményekben használatos írott nyelv kutatása.
- Az új média nyelve. Az új médiában használatos nyelv jellemzőinek vizsgálata.
- Dán és angol akadémiai nyelv. A különböző nyelvhasználati színtereken használatos dán és angol akadémiai nyelv jellemzőinek vizsgálata.
- Új szavak. Új szavak kivonatolása kézi és automatizált módszerrel nagy szövegtörzsekből.
- Új szavak szótára.
- Történeti dán helyesírási szótárak a weben.

4. Média és munka

A szabályozások biztosítják az állampolgároknak azt a jogát, hogy a társadalomilag fontos információkat, témákat, problémaköröket dán nyelven elérhessék. Ebben a közigazgatás és a dán közszolgálati média együttműködik. Az együttműködés értelmében a dán közszolgálati médiának hozzá kell járulnia a dán nyelv megőrzéséhez és fejlesztéséhez, és a nézőkkel, hallgatókkal, befogadókkal világos és közérthető dán nyelven kell kommunikálnia. A dán médiában vannak a dán nyelvvel, nyelvhasználattal és az azzal kapcsolatos nyelvhasználói kérdésekkel foglalkozó produkciók.

A legtöbb hivatalos, közigazgatási weboldal dánul és angolul is elérhető. A munka és a szolgáltatások területén pedig a fogyasztókat dánul kell

tájékoztatni az eszközök, berendezések használatáról, hogy garantálják a használó biztonságát.

A közszolgálati rádióról és televízióról szóló 2002. december 17-i törvény biztosítja:

- a műsoroknak elérhetővé kell tenniük a társadalom számára az információkat és a fontos társadalmi vitatémákat dán nyelven;
- a műsorok szignifikáns részének dán nyelvűnek kell lenniük vagy a dán közönség számára kell tervezni őket;
- a dán közszolgálati médiának hozzá kell járulnia a dán nyelv megőrzéséhez és fejlesztéséhez, és a nézőkkel, hallgatókkal, befogadókkal világos és közérthető dán nyelven kell kommunikálnia.

5. A nyelvi törvényhozásért és a nyelvpolitikáért felelős intézményrendszer

A terület felelős szerve a Dán Nyelvi Bizottság (Dansk Sprognævn), ami 1955-ben alakult meg. Ez a bizottság egy kutatóközpont, amely a Koppenhágai Egyetemhez van csatolva, és a Kulturális Minisztérium fennhatósága alá tartozik. Tevékenysége során együttműködik a Dán Nyelvi és Irodalmi Társasággal, valamint a Dán Jelnyelvi Testülettel. A Dán Nyelvi Bizottság célrendszere háromirányú: 1) neologizmusok alkotásával modernizálni a nyelvet, 2) új szabályok felállítása (amelyeket a Hivatalos Dán Szótárban publikálnak) és 3) a nyelvhasználóktól érkező kérdések megválaszolása. A Dán Nyelvi Bizottság aktívan részt vesz a dán nyelvpolitika alakításában.

A Dán Nyelvi Tanács kötelezettségei:

- megfigyeli a dán nyelv fejlődését, és tanácsot, információt ad erről. Ez meghatározza a dán helyesírást is;
- a dán nyelvről szóló publikációk szerkesztése, különösen olyanoké, amelyek az anyanyelvhasználatról szólnak, és együttműködni köteles a terminológiai intézetekkel, a szótárkiadókkal és az emberi utóneveket, családnéveket, márkaneveket engedélyező, regisztráló szervezetekkel;

- együttműködik a skandináv országokban lévő hasonló nyelvi bizottságokkal és intézetekkel;
- ellátja a Dán Jelnyelvi Testület titkársági feladatait.

A Dán Nyelvi és Irodalmi Társaság szövegeket publikál és dán nyelvű szótárakat szerkeszt azzal a szándékkal, hogy frissítse a dán nyelvi tudást.

2014-ben alkották a jelnyelvekre vonatkozó törvényi rendelkezést, amelyben megalapították a Dán Jelnyelvi Testületet a Dán Nyelvi Bizottság Égisze alatt. Ennek a testületnek a feladatai közé tartozik a dán jelnyelvre vonatkozó alapelvek és irányelvek kidolgozása, a dán jelnyelvről szóló információk és tanácsadás biztosítása.

6. A regionális és a kisebbségi nyelvek

A Dél-Jutlandban élő 20 ezer német-dán körülbelül harmada beszél németül. A Feröer-szigeteken és Grönlandon az autonómiatörvény hivatalos egyenjogúságot biztosít a dán mellett a feröeri és a grönlandi nyelveknek, és a dán kötelező tantárgy az iskolákban. Izlandon az 1990-es évek végétől része az iskolai tantervnek a dán nyelv.

7. Központi programok

A dán kormány és a parlamentben helyet foglaló pártok általános megállapodásra jutottak a kultúra ügyében. A megállapodás értelmében állandó költségvetési keretet biztosítanak a dán nyelvre, valamint a Kulturális Minisztérium két nyelvi intézménye (a Dán Nyelvi Bizottság és a Dán Nyelvi és Irodalmi Társaság) közötti együttműködés kiszélesítésére. Az állami költségvetési támogatásból szándékoznak hozzájárulni az intézmények, az állampolgárok és a társadalom közötti kommunikáció erősítéséhez.

A hatóságok által tervezett nyelvpolitikai projektek

Dán nyelvi weboldal

A Dán Nyelvi Bizottság publikálta a dán nyelvi weboldalt (sproget.dk), hogy összegyűjtse és kommunikálja a dán nyelvről szóló információkat, és a nyelvhasználatról tájékoztassa a felhasználókat. A weboldalnak az a célja, hogy a nyelvi problémákról felmerülő kérdésekre professzionális választ adjon. Továbbá itt elérhetők a nyilvános szótárak is, és be lehet küldeni információkat és tanácsokat. A weboldalt folyamatosan frissítik.

Média és közszolgálat

A Dán Nyelvi Bizottság és a Dán Nyelvi és Irodalmi Társaság közvetlenül reagál nyelvi kérdésekre a P1 rádiócsatorna *Sproglaboratoriet* című műsorában (hetente kétszer, 30 percben, kétszeri ismétléssel). Számos nyelvi téma szerepel a televízió műsoraiban és a magazinok, napilapok cikkeiben.

VI. Ütemterv

Mivel a forrásként rendelkezésre álló dokumentum 2014-es keltezésű és a tematikája szerint általános nyelvpolitikai összefoglaló, ezért a részletes és friss ütemezés nem része a forrásanyagnak.¹³

VIII. Felügyelet, fenntartás és megújítás

A dán nyelvpolitika legfőbb felügyelő szerve a Dán Nyelvi Bizottság, amely a Koppenhágai Egyetemhez van csatolva, és a Kulturális Minisztérium fennhatósága alá tartozik. Ez a szerv aktív szereplője a dán nyelvpolitika és nyelvi

¹³ Denmark. European Federation of National Institutions for Language. Projects. Language Legislation Europe. <http://www.efnil.org/projects/lle/denmark/denmark> (letöltés időpontja: 2023. 09. 12.).

szabályozás alakításának. Azonban feltétlenül meg kell jegyezni, hogy a dán nyelv használatára vonatkozó rendelkezések tanácsadók, és nem korlátozó jellegűek, távol állnak attól, hogy rendszerszerűen kelljen alkalmazni őket.

Az intézményrendszer működőképességét, és ezzel együtt a kitűzött feladatok elérhetőségét az biztosítja, hogy a rendelkezésre álló 2014. évi forrásdokumentum szerint¹⁴ 2006-ban állandó központi költségvetési státust kapott a dán nyelvi intézményrendszer támogatása.

Az Északi Miniszterek Tanácsa felsőoktatási intézményekre vonatkozó nyelvstratégiai ajánlásait a Koppenhágai Egyetem a 2013–2018-ra vonatkozó időszakban kidolgozta és megvalósította.¹⁵

IX. Összehasonlítás, kitekintés

A dán nyelvpolitika szervezeti háttere jól átlátható, mert évtizedek óta fennálló, egyszerű intézményrendszere van jól átlátható kompetenciákkal. Az intézményrendszer kormányzati felügyeletét a Kulturális minisztérium látja el, működési keretének tudományos háttérét a Koppenhágai Egyetem biztosítja, mert szervezetiileg az egyetem környezetében működik. A működőképességet pedig az állandó és elkülönített központi költségvetési forrás biztosítja. A fő célokban a parlamenti pártok és a közigazgatás egyezsége jutottak, így a koncepcionális, szervezeti és működési háttér hosszú távon biztos. Ez mintaként szolgálhat a magyar nyelvpolitika és nyelvstratégia intézményrendszerének kialakítására, finanszírozásának biztosítására, és a háttérben álló lényeges problémakörök kiemelésére.

A dán nyelv törvényi szabályozása több részterületen keresztül történik (oktatási, média-, munkaügyi, bevándorlási és kisebbségi ügyek, költségvetés), amelyek lefedik a nyelvhasználat minden lényeges területét. Ez jól mutatja,

14 Denmark. European Federation of National Institutions for Language. Projects. Language Legislation Europe. <http://www.efnil.org/projects/lle/denmark/denmark> (letöltés időpontja: 2023. 09. 12.).

15 *Om sprogstrategisk satsning*. Københavns Universitet, Center for Internationalisering og Parallelsproglighed <https://cip.ku.dk/projekter-og-samarbejdsaftaler/sprogstrategisk-satsning/om-projektet/> (letöltés időpontja: 2023. 09. 12.).

hogy lehetséges központi, általános érvényű nyelvtörvény megalkotása nélkül is nyelvpolitikát, nyelvstratégiát folytatni.

A közmédia szabályozásában általános rendelkezések szerepelnek a dán nyelv és kultúra terjesztésére vonatkozóan, illetve a dán állampolgárok dán nyelvű informálódásának biztosításáról. Vannak dán nyelvvel foglalkozó műsorok, médiatartalmak. Ebben a tekintetben a szabályozás hasonló a magyarhoz, ám a dán forrásdokumentum szerint mégis eredményesebben működik, mint a magyar. Ennek a hátterében az áll, hogy a közigazgatás és a közmédia között szerződéses viszony van, amely szabályozza a dán nyelv és kultúra tartalmi kérdéseit.

A dán oktatás területén kiemelkedő jelentősége van a dán nyelv mellett az idegen nyelveknek is. A dán nyelv a teljes közoktatási folyamatban kötelező és kiemelt jelentőségű, és emögött az a nyelvpolitikai törekvés áll, hogy a dán nyelvet azért kell a dán állampolgároknak ismerniük, mert ez biztosítja a dán társadalomba való beilleszkedést, illetve ennek a segítségével tudják igénybe venni a demokratikus intézményrendszer szolgáltatásait. Hasonló nyelvpolitikai alapelv kimondása egyértelműen megerősítené a magyar oktatásszabályozásban (a nemzeti, a keret- és a helyi tantervek kialakításában) a magyar nyelv oktatásának a helyzetét.

Az idegen nyelvek oktatása igen fejlett és jól szervezett Dániában: már az általános iskola első osztályától kezdve kötelező az angol nyelv, majd a felső tagozattól kezdődően egy második idegen nyelv tanulása is. Azt is biztosítja az oktatásszabályozás, hogy a középiskolában bizonyos tantárgyakat idegen nyelven lehessen tanulni, és tagozattól függően harmadik és akár negyedik idegen nyelv tanulására is lehetőség van. Ez irányt mutathat a magyarországi közoktatásban az idegen nyelvek oktatásának hatékonyabbá tételére: a megfelelő életkorban, anyanyelvi és szaktárgyi tudásszint megszerzése után a tantárgyak anyanyelvi és párhuzamos idegen nyelvi tanulása nagyon hatékony lehet a nyelvtanulás szempontjából, ám az erre alkalmas pedagógusok, oktatók kiképzése és az intézményrendszer, a módszertan és a tananyag kidolgozása költséges és hosszabb időt igénybe vevő folyamat.

A dán nyelv regionális státusa stabil, mert a skandináv nyelvek közötti közvetítőnyelvként is használatos. A dán nyelvpolitika figyel a kisebbségekre is, mert autonómiát biztosít a feröeri és a grönlandi közösségnek, és egyben ezeket

a nyelveket azonos státusúnak nyilvánítja a hivatalos nyelvként elismert dánnal. A dán nyelvpolitika reagál a bevándorlásra és a bevándorlók társadalmi integrációjára, mert számukra nyelvtanfolyamokat tesz lehetővé, a gyermekeiknek a dánnt idegen nyelvként oktatják az iskolában, ugyanakkor a tartós letelepedéshez és az állampolgárság megszerzéséhez a dán nyelv ismeretét nyelvvizsgálóval kell bizonyítani. A magyarországi nyelvpolitikának és nyelvstratégiának is koncentrálnia kell a kisebbségi csoportok nyelvi jogaira. Ugyanakkor a magyar nemzetstratégiának diplomáciai eszközökkel is törekednie kell arra, hogy a környező országok biztosítsák a Kárpát-medencei őshonos magyar kisebbség nyelvi jogait.

Némi ellenmondás érzékelhető a dán nyelvpolitikai törekvések és a valós nyelvi folyamatok között. Ugyanis a forrásdokumentum szerint hiába kiemelt nyelvpolitikai cél a dán nyelv tudományos és felsőoktatási státusának fenntartása, a dán tudományos közlemények szinte kizárólag angol nyelven születnek meg. Ez ugyan biztosítja a dán tudományos világ nemzetközi tudományos színtéren való versenyképességét, a nemzeti tudományos nyelv viszont a dán nyelvterületen versenyhátrányba kerül. Ezt részlegesen ellensúlyozhatja az a törekvés, hogy a dán nyelvvel foglalkozó intézményrendszer feladatai közé tartozik a dán nyelv terminológiájának vizsgálata, fejlesztése, kodifikálása, szótározása, adatbázisba rendezése, illetve az iskolákból kikerülő generációk hosszú éveken keresztül tanulnak angol és más idegen nyelveket. Ha a tudományos publikációk nem születnek meg dánul is, akkor a dán tudományos nyelv sem fejlődik, a felsőoktatásban, de előbb-utóbb a közoktatásban is háttérbe kerül a frissebb tudományos eredmények, ismeretek interpretálása, a dán tudományos nyelv használata, hisz a dán terminológia nem követi a fejlesztéseket és az újabb eredményeket. Ezek a folyamatok a magyar tudományos publikáció területén is jól megfigyelhetők. Hathatós tudománypolitikai lépésekkel lehetne elejét venni annak, hogy a nemzeti nyelvek tudományos versenyképessége tovább romoljon.

Felhasznált irodalom

- Anderson et al. Anderson, S. Victor – Anderson, Robert T. – Folke, Hans – Linton, Michael I.A. – Nokkentved, Christian: *Denmark*. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/place/Denmark> (letöltés időpontja: 2023. 09. 12.).
- Britannica, T. Editors of Encyclopaedia: *Danish language*. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/topic/Danish-language> (letöltés időpontja: 2023. 09. 12.).
- Denmark*. European Federation of National Institutions for Language. Projects. Language Legislation Europe. <http://www.efnil.org/projects/lle/denmark/denmark> (letöltés időpontja: 2023. 09. 12.).
- Gregersen et al. 2018. Gregersen, Frans et al.: *More parallel, please! Best practice of parallel language use at Nordic Universities: 11 recommendations*. Nordic Council of Ministers, Denmark, 2018. <https://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1203291/FULLTEXT01.pdf> (letöltés időpontja: 2023. 09. 12.).
- Om sprogstrategisk satsning*. Københavns Universitet, Center for Internationalisering og Parallelsproglighed <https://cip.ku.dk/projekter-og-samarbejdsaftaler/sprogstrategisk-satsning/om-projektet/> (letöltés időpontja: 2023. 09. 12.).
- Population*. Statistics Denmark. <https://www.dst.dk/en/Statistik/emner/befolkning-og-valg/befolkning-og-befolkningsfremskrivning> (letöltés időpontja: 2025. 04. 09.).
- The History of Denmark*. <https://denmark.dk/people-and-culture/history> (letöltés időpontja: 2023. 09. 12.).

Jogi források

- The Act of Parliament for orthography* (Act no. 332 of 14.5.1997 on Danish orthography) <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=84769> (letöltés időpontja: 2023. 09. 12.).

The Language Council law (Consolidation Act no. 217 of 13.2.2015 on The Danish Language Council <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=167989> (letöltés időpontja: 2023. 09. 12.).

The Ministry of Culture's Executive Order no. 178 of 9.3.2009 on the Danish Language Council's activities and structure <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=123673> (letöltés időpontja: 2023. 09. 12.).